

Tarihi Çevrede Çağdaş Eklerin Biçimsel ve Kavramsal Kriterlere Bağlı Karşılaştırılması

Arş. Gör. Kübra SAĞLAM
Artvin Çoruh Üniversitesi Mimarlık Bölümü
<https://orcid.org/0000-0001-5115-7954>
kubrasaglam@artvin.edu.tr

Doç. Dr. Cengiz TAVŞAN
Karadeniz Teknik Üniversitesi Mimarlık Bölümü
<https://orcid.org/0000-0001-5796-6859>
ctavsan@ktu.edu.tr

Özet

Tarihi çevreler; eklemlenerek devam eden, tarihsel süreci yansıtan, mimari birikimin ifadesi olan kimlikli alanlardır. Bu alanlarda; değişen, gelişen ve çeşitlenen sosyal ve kültürel ihtiyaçlara bağlı olarak yeni tasarım uygulamaları bulunabilmektedir. Bu çalışma kapsamında; tarihi değeri olan, korunan bir yapıya eklemlenen, yapı ölçeğindeki çağdaş ekler incelenmiştir. Çağdaş ekler, eklendikleri çevreye ve yapıya göre şekillenen aynı zamanda yapıldığı dönemi, teknolojik ve sosyo-kültürel gelişmeleri yansıtan tasarımlardır.

Çağdaş ekler farklı işlevlere hizmet edebilmekte olup müze ve kültür merkezi gibi işlevlerde yoğunluk gösterdiğinden çalışma kapsamında kültür yapıları incelenmiştir. Hem uygulama alanının genişlemesi hem de teknolojik gelişmelerin artarak farklı tasarımlara ve uygulamalara imkan vermesi ile örneklem grubunun zaman aralığı 21. yüzyıl olarak sınırlandırılmıştır. Örneklem grubu Avrupa'dan ve Türkiye'den 2000 yılından itibaren yapılan 15'er yapı seçilerek oluşturulmuştur. Çalışmanın amacı çağdaş ek örneklerinin; tasarım yaklaşımı, mekan organizasyon türü, biçimsel kriterler ve kavramsal kriterler ile analizinin yapılması ve iki farklı örneklem grubunun karşılaştırılarak değerlendirilmesidir.

Anahtar Kelimeler: Tarihi çevre, Çağdaş ek, Koruma, Kültür yapısı, Biçimsel, Kavramsal.

Evaluation of Contemporary Additions in Historical Area with Formal and Notional Criteria

Abstract

Historical environments are areas that are articulated, expression of architectural accumulation and reflects the historical process. In this areas, new design applications depending on social and cultural requirements which are changing, developing, diversifying can be found. Within the scope of this study, contemporary additions in buildings cale which has historical value and articulated in a protected structure are analyzed. Contemporary additions both take shape by articulated environment and building and these are the design reclecting their period, technologic and socio cultural developments.

Contemporary additions can serve different functions. It is concentrated in functions such as museum and cultural centers so at this study cultural buildings are analyzed. The time of the sample group is limited to the 21st century due to both the expansion

of the field of application and technological developments allowing different designs and applications. The sample group is created by selecting 15 buildings which have built since 2000 from Europe and Turkey. The aim of the study is to analyze contemporary addition examples with regards to design approach, space organization type, formal criterion and notional criterion, and to evaluate these sample groups comparing.

Keywords: Historical environment, Contemporary addition, Conservation, Cultural building, Formal, Notional.

Giriş

Kentler; tarihsel süreklilik içerisinde sosyal, kültürel ve ekonomik etkilerle birlikte ortaya çıkan ihtiyaçlara çözümler getirmekte ve çözümlere bağlı olarak değişmektedirler. Yapının bozulması, eskimesi gibi sebeplerle yok olma tehlikesiyle karşı karşıya kalan tarihi dokunun yaşatılması ya da herhangi bir işlev değişikliği için bazı müdahaleler yapılmaktadır. Bunun bir sonucu olarak tarihi çevrelerin yeni yapı ya da ekler barındırması, kentin yaşayan bir yapıda olduğunun göstergesidir. Yapılan müdahalelerle birlikte dönemin ihtiyaçlarına cevap verebilen, işlevsel olarak yaşam sürecine katılan tarihi çevreler, dönemiyle bir bütünlük göstermekte ve geleceğe yalnızca geçmişin izlerini değil bulunduğu dönemden de izler taşımaktadır.

İnsan-doğa, insan-çevre diyalektik ilişkisinin sürekliliği nedeniyle, herhangi bir zaman kesitinde şu ayrımı yapmak olanaklı: Bir yandan bu ilişkinin eski tarihlerden kalan ürünleri bulunmaktadır ve öte yandan bunların üstüne eklenen, oluşturulmuş birikimin geçerliliğini yeniden kanıtlayan ya da geçersizliklerini nedenlere oturtan gelişmeler sürekli ortaya konmaktadır (Üstüncök, 1979:22). Tarih bir süreklilik içerisinde devam etmektedir ve kentlere ait yapılar farklı tarihi dönemleri yansıtmaları sebebi ile bu sürekliliğin somut ifadeleridir.

Tarihi dokuya müdahalenin çeşitlerinden biri olan çağdaş ekler, yeni bir yapı olmayıp tarihi yapıya ilave edilen ek mekanlardır. Ek tasarımını yönlendiren kriterler bulunmakla birlikte tasarımların asıl referans kaynağı mevcut tarihi doku ve ek yapılan mevcut yapıdır. Çağdaş ekler, koruma anlayışının ve tasarlama eyleminin kesişiminde yer alması sebebiyle bazı değerlendirmeleri ve tartışmaları beraberinde getirmektedir. Çalışmanın konusunu oluşturmasında da bu tartışma ortamının mevcudiyeti, güncelliği ve çağdaş ek ürünlerinin bu ortamda yapılması etkili olmuştur. Çalışmanın amacı, çağdaş ekler ile ilgili genel tespitlerin yapılması, Türkiye ve Avrupa kültür yapılarındaki çağdaş ekler arasındaki benzerlik ve farklılıkların oluşturulan farklı tasarım girdileri ve analiz kriterlerine göre değerlendirilip tespit edilip açıklanmasıdır. Yapılan bu tespitler ile uygulamalar arasındaki farkların hem fiziksel değerlendirme olarak biçimsel kriterlere hem de algısal değerlendirme olarak kavramsal kriterlere bağlı şekilde ortaya konulması ile güncel bir tartışma sorunu olan çağdaş ekler tasarım konusunu bir noktada çözümlenmeye yardımcı olmak amacı da bulunmaktadır.

Tarihi çevreden başlayarak çağdaş ek örneklerinin analizi ile sonlanan çalışmanın akışı şu şekilde ilerlemektedir:

- Tarihi çevre ve müdahale
- Tarihi çevrede çağdaş ek
- Tarihi çevrede tasarım kriterleri
- Yöntem
- Avrupa ve Türkiye çağdaş ek yapılarının analizi

Çalışmada bu başlıklar altında çağdaş ek konusu açıklanmış, bu açıklamalar sonrasında örneklem grubu oluşturulmuştur sonrasında çalışmanın yöntemi ifade edilip bu yöntemle göre analizler yapılarak çalışmanın sonucu verilmiştir.

Tarihi Çevre ve Müdahale

Tarihi kentler; tarihi, kültürel, sosyal yapıyı, yeniyi ve eskiyi bünyesinde bulunduran çok boyutlu oluşumlardır. Bu tarihi mekanlardaki yapılar, o bölgelerde yaşamış uygarlıkların üslupları, yapım teknikleri, yaşam biçimleri ile ilgili bilgiler taşımakta olup arşiv niteliğindedir. Tarih ve kültür, bu bilgi birikimi ile oluşmaktadır. Tarihi süreç içerisinde günümüze ulaşan, değişen, gelişen yapılar ile bu yapıların oluşturduğu kentsel dokuların bir araya gelmesi tarihi çevre kavramını ortaya çıkartmaktadır (Koçarlan, 2010:2).

Koruma, çürümeyi önlemek için yapılan eylemdir. Koruma, kültürel ve doğal mirasın ömrünü uzatan, tarihi binaların sahip olduğu sanatsal ve insani mesajları merak edenlere bu binaların sahip olduklarını sunmayı amaçlayan eylemlerin tamamını kapsamaktadır. Çoğunlukla tarihi binalardan oluşan yapı çevrede korumanın kapsamı, şehir planlamasının korunmasından insan yapımı ürünlerin sağlamaştırılmasına kadar uzanmaktadır (Feilden, 1982:3).

Koruma uzun süreli olarak, kültürel değerlerin korunması ve de bu alanların aktif bir biçimde kent yaşantısına dahil edilmesini ifade etmektedir. Bunun sağlanması için, korunması gerekli alanlardaki bütün yapılara ve ögelere dolaysız şekilde müdahalenin gerekli olabileceğini öngörmektedir (Akçura, 1979:18). Tarihi çevreler mevcut düzenini koruyarak ve bu düzen içerisinde çağdaş zaman dilimini yansıtarak bir süreklilik sağlamaktadır ve bu sebeple tarihi çevrelerde müdahaleler meydana gelebilmektedir. Bu müdahalelerde koruma birincil esas olmakla birlikte çağdaş işlevlere ve ihtiyaçlara çözüm getirebilmek için yapılmaktadırlar.

Tarihi çevre ile ilgili olarak yapılması gerekenler doğru sırada yapıldığında en iyi sonucu verir. Bu sebeptendir ki tarihi bir yapının kimliğinin, doğasının ve öneminin, onunla ne yapacağına karar vermeden önce olabildiğince anlaşılması önemlidir. Tarihsel koruma süreci sadece ekonomik, sosyal, akademik, eğitsel ve kültürel değil aynı zamanda anlama, katkıda bulunma, bilimsel akışı sağlama gibi başlıkları da kapsamaktadır. Koruma yönetimi döngü içermektedir (Chitty ve Baker, 1999:7-8).

Tarihi yapıların korunmasının ve yaşamaya devam ettirilmesinin toplum ve çevre açısından faydalı birçok sebebi vardır. Koruma ve yeniden kullanım kaynak ve malzeme tüketimini azaltıp daha az atık oluşmasını sağlar ve yapıları yıkip yeniden inşa etmek gibi bir olaydan daha az enerji harcamaktadır. Mevcut kaynakların ve tarihi karakterin korunmasına ek olarak çevresel, kültürel ve ekonomik faydalar sağlamaktadır. Tarihi yapılar birçok açıdan değerlidir, kaynak niteliğinde olup enerjinin ve kaynağın korunmasını sağlayıp enerji verimliliğini arttırmaktadır (D.A.H.P., 2011:1).

Eski bir yapıyı yıkmaktan korumak için yapılan müdahale, içerdiği bütün düşünsel, estetik, teknik, kültürel, ekonomik ve örgütsel etkinliklerle birlikte restorasyon olarak ifade edilmektedir (Kuban, 2000:49). Tarihi yapıyı korumak amacıyla restore etmek bir müdahaledir ve bu müdahalenin farklı boyutları bulunmaktadır. Yapının malzemesine ya da taşıyıcı sistemine yapılan sağlamlaştırma şeklindeki küçük müdahaleler olduğu gibi mekânsal eklemelerin yapıldığı daha büyük kapsamlı müdahaleler de mevcuttur. Çalışmanın içeriğini oluşturan çağdaş ek, büyük kapsamlı müdahalelerdendir.

Tarihi Çevrede Çağdaş Ek

Tarihi çevrede müdahale farklı boyutlarda olabilmektedir. En az müdahale boyutundan en fazla müdahaleye göre yapılan sıralama şu şekildedir: sağlamlaştırma, bütünleme, yenileme, çağdaş ek, yeniden yapma, temizleme ve taşıma. Yeni tasarım kaygısı taşıması sebebi ile konu kapsamında seçilen çağdaş ek tanımı şu şekildedir: Tarihi yapıların yeniden kullanılmaları, çağdaş yaşam içerisinde etkin rol almaları amacıyla çağdaş ek yapılması gerekebilmektedir. Böyle bir durumda çağdaş ek, görünümü mümkün olduğunca az etkileyen, kütleli uyumu sağlayan ve çevreye uygun olan şekillerde gerçekleştirilmelidir (Ahunbay,1996:90).

Tarihi yapıların yeniden kullanılmaları, çağdaş yaşam içinde etkin olarak yer almaları için ihtiyaç duyulan fonksiyona uygun olarak ek yapılmaktadır. Tarihi yapıların onarımının tamamlanması ya da yapıya kazandırılacak yeni işlevin ihtiyaç duyacağı çağdaş ekler olarak tanımlanan yan mekanların tarihi yapıya eklenmesi sürecinde tarihi dokuya ya da yapıya en az şekilde müdahale ederek, en az oranda zarar veren ve yapılacak eklentilerin dışarıdan bakıldığında okunabilir nitelikte döneminin karakterini yansıtan şekilde olması gereklidir; çağdaş ekler, buldukları çağın anlayışını gerek üslup bağlamında gerekse kullanılan yapı sistemleri ve malzemesi tercihlerinde ifade etmelidir (Zeren, 2010:30).

Sürdürülebilirliğin yükseldiği ve hemen hemen her alanda yaygın olarak kullanıldığı bir dönemde, yeni yapı yapmaktansa tarihi yapıların ihtiyaçlar ve hizmetler doğrultusunda adapte edilerek yeniden kullanılması durumunda tarihi yapılar ilaveler ihtiyacı doğabilmektedir (Payne, 2013:63).

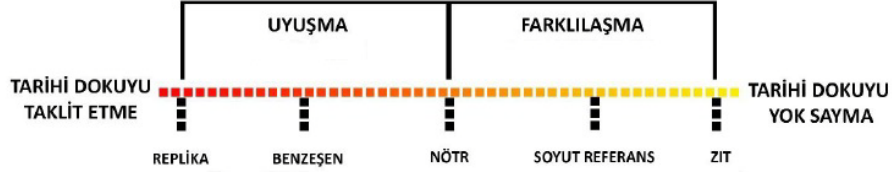
Çağdaş ek, adından da beklenildiği üzere çağdaş olma ve döneminin karakterini yansıtan tasarımlar olarak eklenmektedir. Ek, bir tasarım kaygısı taşımak ile birlikte öncelikli olarak işlevsel bir sorunu çözmeye yöneliktir. İhtiyaca cevap veren çağdaş ek, bağlama özgü olup onu detaylıca kullanıp ona göre yönlendirilmektedir. Morales'e (1996) göre tasarım kararlarının sınırları, kuralları olmayıp; ek, eklenildiği yapıya göre biçimlenmekte, onunla ilişkisine göre şekillenmektedir (Erkatal ve Özür, 2016:147). Bu noktada tasarımı yönlendiren kriterler mevcuttur.

Tarihi Çevrede Tasarım Kriterleri

Çağdaş ekler, yeni tasarım ürünleri olup eklenildikleri yapıya ve çevreye göre şekillenmektedirler. Bu sebepten tarihi yapı ve ek arasındaki ilişki, çağdaş ekin mevcut dokuda öne çıkması ya da uyumlu olması gibi farklı şekillerde algılanmasında etkilidir. Tasarım girdilerini oluşturan kararlar, tarihi yapıya göre yönlendiğinden mevcut yapıyı tanıyıp, tanımlayıp ve onu referans alarak tasarımı yönlendirici etmenler oluşturulabilmektedir. Bu etmenler yeni tasarımın işlevsel, estetik ve algısal kavranabilirliği ile kalitesini oluşturmaya ve arttırmaya yöneliktirler. Bu bağlamda bakıldığında yeni tasarımları yönlendiren ve bu çalışmanın da temelini oluşturan başlıklar; tasarım yaklaşımı, mekan organizasyon türü, biçimsel kriterler, kavramsal kriterler olarak sıralanmaktadır.

1.Çağdaş Ek Tasarım Yaklaşımları

Tarihi çevrede tasarım yaklaşımları farklı kaynaklar göre değişken şekilde gruplandırılmaktadır fakat gruplandırmaların tamamı benzer,nötr,zıtlık üçgeninde şekillenmektedir. En güncel gruplandırma olması sebebi ile bu çalışmada yapılan analizlerde kullanılan yaklaşımlar skalasıŞekil 1'deki gibidir (Erkartal ve Özüer, 2016:147-150)

Şekil 1: Tasarım skalası (Erkartal ve Özüer, 2016:147).

- Kopyalama: Tarihi yapının kütle, cephe, boyut özelliklerinin hiçbir yorumlama yapılmaksızın birebir kopyalanmasıdır.
- Benzeşen: Tasarlanan ek ile mevcut tarihi dokuya açıklık oranları, kütle hareketi, gabari, kat silmeleri, malzeme seçimi, renk gibi referans verildiği fakat birebir kopyalanmadığı yaklaşımdır. Tarihi kopyalamadan uyum sağlayan mevcut kimliğe ait tasarım ürünlerinin altını çizerek vurgulayan bir yaklaşımdır. Mevcut doku içerisinde olabildiğince az dikkat çekerek eklenmektedir.
- Nötr: Yeni yapılan yapının cephesinde tamamen şeffaf ya da yansıtıcı malzeme kullanılmasıdır. Cam ve yansıtıcı öğeler haricinde cephenin tamamen metal veya ahşap gibi tek malzemeli ve çoğunlukla tek yüzeyden oluşan panellerle kaplanması da nötr yaklaşımdır. Bu tür yaklaşıma ait tasarım hem dokudan ilk bakışta ayrılacak şekilde farklılaşıp hem de kendi mimari özelliklerini zayıflatarak tarihi dokuda öne çıkmadan tarihi dokuya eklenmektedirler.
- Soyut referans: Tarihi yapılara atıfta bulunan öğelerin soyut karşılıklar bulacak şekilde yorumlanmasıyla oluşturulmasıdır. Tasarımı etkileyen en önemli girdilerden olan bağlamın özelliklerinin soyutlanmasıyla elde edilen tasarım kararlarıyla mevcut dokuya referans verilirken aynı zamanda eklenen dokudan belirgin bir şekilde sıyrılmayı sağlamaktadır.
- Zıt: Tasarlanan bir ek tarihi dokuya tamamen aykırı bir tasarım ürünü olarak oluşturulmaktadır. Kütle, malzeme, açıklık oranları ve boyut gibi özellikleri bağlama göre farklılaşan yeni tasarımlardır ve mevcut doku içerisinde öne çıkarak dikkat çekmektedirler(Erkartal ve Özüer, 2016:148-150).

2.Mekan Organizasyonu Türü

Tarihi yapıların mekan ve organizasyona bağlı olarak üretilen eklerin çeşitliliği şu şekildedir (Zeren, 2010:37):

- Çatı tamamlaması: Tarihi yapıların hasar gören kısımlarında yapılan bütünleme uygulamalarıdır. Tarihi yapılara eklenildiği gibi arkeolojik kalıntıların üzerini örtmek amacıyla da oluşturulmaktadır.
- Cephe tamamlaması: Tarihi yapılara getirilen farklı bir eklenme türü cephe tamamlamasıdır. Tek bir tarihi yapının bir bölümünü tamamlayabildiği gibi, farklı tarihi yapıları cephe olarak birleştirebilmektedir.
- İki yapı arasında geçiş elemanı: Farklı iki tarihi yapı arasında ya da tarihi yapının yanına eklenen yapı ile geçişini sağlamak amacıyla yatay sirkülasyon elemanı olarak geçitler eklenmektedir.

- Yapıya eklenen sirkülasyon elemanları: İşlevsel olarak yenilenen yapıların dönüşüm uygulamalarında ya da tarihi yapının yanına inşa edilen bina ölçeğindeki eklere ulaşım durumu söz konusu olduğunda ihtiyaca göre yatay veya dikey sirkülasyon gereksinimleri ortaya çıkabilmektedir.
- Yapıya eklenen saçak elemanları: Tarihi yapıların yenilenerek günümüze aktarılması sürecinde, yapıların üstlendikleri yeni fonksiyonlarına göre yapının yeni kullanımının dışarıdan okunmasını sağlayacak şekilde çağdaş malzeme ile üretilen saçak elemanları ilave edilmektedir (Kıray ve Karaman, 2006:4).

3. Biçimsel Tasarım Kriterleri

Tarihi çevrede yeni yapı ile ilgili yönlendirici ya da referans alınabilecek farklı kriterler mevcuttur. Bu kriterler temelinde ortaklıklar barındırmakla birlikte çağdaş ek yaklaşımına bağlı olarak farklılaşıp çoğalabilmektedirler. Çağdaş ekin biçimini yönlendiren kriterler farklı kaynaklara göre değişkenlik gösterebilmektedir. Örneklem grubunun formal olarak analiz edilmesine uygun olan kriterler, analizi detaylandırmak amacı ile kapsamı genişletilip detaylandırılarak şu şekilde sıralanmıştır:

- Ölçek: Yeni tasarımın mevcut yapı ile ölçek uygunluğu değerlendirilmektedir. Yeni ekin boyutlarından ötürü olarak mevcuttaki eski yapı üzerinde baskın bir etki yaratmaması ve mevcut olana göre oldukça büyük ölçülerde olmaması, ikisinin bir bütünlük göstermesi uyumlu bir tasarım oluşturmaktadır. Yeni ve eski arasındaki dengeli ölçek; formların yönlenmesi, yükseklik ve oran gibi biçimsel kriterler ile yakından ilgilidir.
- Yükseklik: Yeni tasarımın eskiye göre uzunluğu ve konumu ile ilgilidir. Yeni ekin mevcut olandan çok yüksek olmaması, uyumlu ve dengeli bir tasarım için uygulanması beklenen bir tasarım kararıdır.
- Oran: Yeni tasarım ile eski yapı arasında bir dengenin kurulması açısından oranın olup olmama durumunu ifade etmektedir. Oran bütünlük içeren bir tasarımın oluşturulmasında önemli bir etkendir.
- Ek yeri: Eskiye eklenen yapının ek yerini ifade etmektedir. Eskinin önü, arkası, yanı gibi dışına eklenilebileceği gibi üstüne ya da içine de gelebilmektedir (URL-1, 2018).
- Malzeme: Tasarımda kullanılan malzemenin eski ile ilişkisi aynı ya da farklı olacak şekilde iki gruba ayrılmaktadır.
- Renk: Eski yapı ile yeninin renkleri aynı, benzer, zıt olabilecek şekilde üç yaklaşım içermektedir.
- Silüet: Mevcut yapının içerisinde bulunduğu ve oluşturduğu silüetin eklenen yapıya bağlı olarak yeni durumunu ifade etmektedir. Mevcut silüet değişmeden korunabildiği gibi ek ile beraber değişiklikler gösterebilmektedir (Sudi, 2003:118).
- Görsel yoğunluk: Yeni yapının eklenmesi ile mevcut dokuda oluşan algısal etki ifade edilmektedir. Örneğin; zıt tasarım yaklaşımı çevresine göre ön plana çıkıp kullanıcı için odak noktası oluşturduğundan görsel yoğunluk etkisi çok, nötr tasarım yaklaşımı mevcut doku ile uyumlu bir tavır sergilediğinden görsel yoğunluk etkisi az olarak nitelendirilebilmektedir. Mevcutta olmayan ve sonradan eklenen yeni bir ek, eski duruma göre farklı bir görsel etki yaratmaktadır. Ekin çevresi içerisinde oluşturduğu etki ve buna bağlı olarak kullanıcı tarafından algılanma hızı ve fark edilme derecesi değişkenlik gösterebilmektedir. Bu durum görsel yoğunluk olarak ifade edilmektedir. Yoğunluk etkisine göre az, orta, çok olabilecek şekilde üç farklı başlıkla değerlendirilmektedir (Sudi, 2003:120).
- Bina hattı: Eski yapının planlaması referans alındığında çağdaş ekin bu planlama içerisindeki durumunu ifade etmektedir (Sudi, 2003:118).

•Yönlenme: Yeni yapılan ekin mevcut olan ile kütleli ilişkisini tanımlamaktadır. Eski yapının en, boy, yükseklik olarak mevcut olan akslarına uygun hareket edenler paralel yönlenme gösterirken bu aksların dışına çıkan tasarım genellikle aykırı yönelmektedirler (URL-1, 2018).

•Ritim: Yeni yapının kendi içerisinde ya da eski yapı ile olan birlikteliği kapsamında cephe elemanları ile oluşturulan bir düzen tekrarıdır.

•Ayrıntı: Yeni yapının eskiye göre ayrıntılı ve süslemeli olma durumunu ifade etmektedir. Sade, orta ve süslü olmak üzere üç şekilde değerlendirilmektedir. Süslü olma; malzemede, cephe düzeninde formu oluşturan herhangi bir elemanda ayrıntılı ya da detaylı olma durumunu ifade etmektedir (URL-1, 2018).

4.Çağdaş Eklerin Algılanması Üzerine Kavramsal Kriterler

Çağdaş ek, güçlü bir Gestalt yaratıp, eklendiği bütüne bir son söz olarak katılıp bazen mevcut bütünün anlamını değiştirip, sürdürmekte ya da o bütünlüğe kaynaşarak, eş zamanlı bir eklenme etkisi içinde, yeni bir bütüncül yapının ögesi olmaktadır (Şahin, 2011:34). Çağdaş ekler, buldukları çevreye göre şekillendiğinden verilen tasarım kararlarını etkin şekilde yönlendiren etmenler arasında algılanmaktadır. Yapının çevresi içerisinde algılanma türüne göre tasarım yaklaşımı belirlenebilmektedir. Bu sebeptendir ki çağdaş eklerin değerlendirilmesinde temel algı prensiplerini ortaya koyan Gestalt ilkeleri referans alınmıştır.Gestalt ilkeleri; yakınlık, benzerlik, kapalılık, devamlılık, pragnanz, tecrübe, şekil-zemin olarak ele alınmıştır.

•Yakınlık: Birbirlerine yakın duran elemanların bir bütün olarak algılanmasıdır.

•Benzerlik: Herhangi bir yönden benzer olan elemanların bir bütün olarak algılanmasıdır. Bu yön; renk, doku, malzeme gibi alanlarda olabilmektedir.

•Kapalılık: Farklı elemanların algılanması sırasında zihnin mevcut boşlukları doldurarak bir bütün olarak algılanmasıdır.

•Devamlılık-süreklilik: Aynı yöne giden çizgi, nokta gibi elemanların bütünlük içerisinde algılanmasıdır.

•Pragnanz: Bireyin formları en basit, en anlaşılır ve en tutarlı şekilde algılama eğilimidir. Karmaşık ve şekli belirsiz formların algılanmasında pragnanz yasası geçerlidir (URL-2, 2019).

Yöntem

Çalışmada; çağdaş ek tasarım yaklaşımları, mekan organizasyon türü ve tasarım kararlarını yönlendiren biçimsel etmenler aktarılmış ve bu başlıklardaki analiz ile eklerin biçimsel değerlendirilmesi üzerinde durulmuştur. Ekler, tasarım ve biçim konularında fiziksel ve fonksiyonel olarak değerlendirmekte iken sonuç ürününün oluşturduğu etki bağlamında algısal olarak da değerlendirilmektedir. Algıyı tasarım ile buluşturan temel ifadeler olarak Gestalt ilkeleri analiz kriterlerine dahil edilmiştir.

Her geçen gün artarak devam eden gelişmeler ile teknoloji, hayatın her alanında etkin rol oynamaktadır. Bu gelişmeler şüphesiz ki mimarlık disiplinine de yansımaktadır. Hem uygulama alanının genişlemesi hem de teknolojik gelişmelerin artarak farklı tasarımlara ve uygulamalara imkan vermesi sebebi ile örneklem grubunun zaman aralığı 21. yüzyıl olarak sınırlandırılmıştır. Değiştirilen ve dönüştürülen yapıların işlevlerine bağlı olarak çağdaş ek ihtiyacı duyması yaygın olarak kültür yapılarında görülmektedir. Bu sebeple çalışma örnekleme kültür yapıları olarak seçilmiştir.

Koruma kavramının teorik ve pratik altyapısının ortaya çıktığı alan olması sebebi ile Avrupa, çalışmanın örneklem alanlarından biri olarak seçilmiştir. Coğrafik olarak Avrupa kıtasında yer alan ülkelerden; farklı ülkelere ait olmasına dikkat edilerek örneklem grubu seçilmiştir. Çalışma içerisinde belirlenen kriterlere göre; Avrupa ile aynı kuramsal ve yasal zemini benimseyen Türkiye'ye ait kültür yapısı çağdaş ekleri ile Avrupa kültür yapısı çağdaş ekleri arasındaki farklılık ve benzerliklerin ortaya koyulması amaçlanmıştır. Çalışmada; tasarım yaklaşımı, mekan organizasyonu türü, biçimsel kriterler ve algısal yönü değerlendirmeye yönelik Gestalt ilkelerinin oluşturduğu kavramsal kriterler ile analiz tablosu oluşturulmuştur. Karşılaştırması yapılacak olan Avrupa'dan ve Türkiye'den 15'er yapıdan oluşan örneklem grubu belirlenip bu örnekler dört farklı başlık ile oluşturulan tabloya göre analiz edilmiştir. Türkiye'de bulunan kültür yapısı çağdaş eklerinin sınırlı sayıda olması sebebi ile iki örneklem grubunun denklik sağlamasına dikkat edilerek 15'er örnek seçilmiştir. Örneklere ait analiz tabloları değerlendirilmiş ve bulgular elde edilmiştir. Elde edilen veriler irdelenmiş, tartışılmış ve sonuçlar ortaya koyulmuştur. Örneklem olarak seçilen yapılar, tescilli ya da anıtsal niteliği olan yapılar olmakla birlikte koruma, yaşatma ve geliştirme kararı verilmiş endüstri mimarisi ürünleri de kapsamaktadır. Farklı bir ifade ile örneklem grubu, koruma kararı ile temellenip sonrasında ek yapıya ihtiyaç duyan yapılardan oluşmaktadır. Bu sebeple çalışmada anıt niteliğinde olabilecek yapılar ve endüstri mimarisi yapılar mevcuttur. Çünkü iki örneklem alanında da koruma ve geliştirme planları olan, anı değeri taşıyan, bu ve benzeri değerleri taşıdıkları için miras olarak nitelendirilen yapılar, çağdaş ek alabilmektedir.

Şekil 2'deki tabloda Avrupa'dan ve Türkiye'den seçilen 15 tane kültür yapısı çağdaş ek örneği; yapı adı ve görselleri ile tanıtılmıştır. Analiz tablolarında kullanılmak üzere oluşturulan yapı numaraları ise Avrupa kodu 1 Türkiye kodu 2 olacak şekilde ön numara ile başlanarak oluşturulmuştur. Örneğin Avrupa örneklem grubunun ilk örneğinin numarası 1.1 iken Türkiye örneğinin ki 2.1 şeklindedir. Örnekler 2000 yılından başlayarak 2018'e kadar tarihsel akışa göre sıralandırılmıştır.

No	Yapı Adı/Avrupa	Yapı Görseli	No	Yapı Adı/Türkiye	Yapı Görseli
1.1	BritishMuseum/ 2000		2.1	Esmâ Sultan Yalısı/ 2002	
1.2	Ljubljana City Museum/ 2004		2	Santralİstanbul Çağdaş Sanatlar Müzesi/ 2007	
1.3	KolumbaMuseum/ 2007		3	Borusan Müzik ve Sanat Evi/ 2009	
1.4	MoritzburgMuseumExtension/ 2008		2.4	Kazaklı Kervansarayı/ 2010	
1.5	Caixa Forum/ 2008		2.5	İshakPaşa Sarayı/ 2014	
1.6	ArchaeologicalRuins of theAbbey/ 2010		2.6	TCDD Hangar Binaları/ 2014	
1.7	Convent de SantFrancesc/ 2011		2.7	Beyazıt Halk Kütüphanesi/ 2016	
1.8	Janus: theRapperswil-JonaMuseum/ 2011		2.8	Agora Müze Evi/ 2017	
1.9	NationalMaritimeMuseum/ 2011		2.9	AGÜ Sümer Kampüsü İtfaiye Binası/ 2017	
1.10	Museum de Fundatie/ 2013		2.10	B.Ü. Gözlükule Kazı Araştırma Merkezi/ 2017	
1.11	DoriaCastle/ 2015		2.11	Yapı Kredi Kültür Merkezi/ 2017	
1.12	MariehøjCulturalCentre/ 2015		2.12	Göbeklitepe Canlandırma Merkezi/ 2018	
1.13	Media Library andCantonalArchives of Valais/ 2016		2.13	Şerefiye Sarnıcı/ 2018	
1.14	Victoria&AlbertMuseum/ 2017		2.14	Zeugma Antik Kenti/ 2018	
1.15	Visitor Center of ClunyMuseum/ 2018		2.15	Nekropol Alanı Modern Sanatlar Müzesi/ devam e.	

Şekil 2: Avrupa ve Türkiye örnek yapılar tanıtım tablosu (Görseller: URL 3-32, 2019)

Avrupa ve Türkiye Çağdaş Ek Yapılarının Analizi

Avrupa'dan ve Türkiye'den seçilen örneklem grubu, belirlenen kriterler çerçevesinde oluşturulan analiz tablosu ile değerlendirilmiştir. Örnekler, tasarım yaklaşımı, mekan organizasyon türü, biçimsel kriterler ve kavramsal kriterler olmak üzere dört başlıkta değerlendirilmektedir. Örnek yapının taşıdığı belirlenen kriterler tablo üzerinde işaretlenmiştir.

Örneklerin hepsi için Şekil 3'teki analiz tablosu ayrı ayrı hazırlanmış olup çalışma kapsamında analiz şekli birer Avrupa ve Türkiye örneği üzerinden açıklanmıştır.

Yapıların değerlendirilmesi bir Avrupa örneği üzerinden Şekil 3'teki gibi oluşturulmuştur.

JANUS: the RAPPERSWIL-JONA MUSEUM										Yapı No: 1.8										
Yıl: 2011		Mimar: mizd		Tasarım yaklaşımı			Mekan Organizasyonu Türü			Kavramsal Kriterler										
Yeri: Rapperswil-Jona/İsviçre		İşlev: Müze																		
Plan		Görünüş																		
				kopyalama	benzeşme	nötr	soyut referans	zıtlık	çatı tanılaması	cephne tanılaması	geçiş elemanı	sirkülasyon elemanı	saçak elemanı	cephne bütünlemesi	yakınlık	benzerlik	kapalılık	pragnanz	devamlılık	şekil-zemin
								●		●			●				●		●	
		Çağdaş Ek ■ Eski Yapı ■		Biçimsel Kriterler																
		Ölçek		Yükseklik		Oran		Malzeme		Ek Yeri / Konumu		Renk								
		uygun	uygun değil	uzun	esit	kısa	var	yok	aynı	farklı	üst	iç	dış	aynı	benzer	farklı				
		●				●	●			●			●				●			
		SİLÜET		Görsel Yoğunluk		Bina Hattı		Ritim		Yönlendirme		Ayrıntı								
değişen	değişmeyen	az	orta	çok	dışa çıkan	esit	geri olan	var	yok	paralel	aykırı	sade	orta	süslü						
●				●	●			●		●				●						

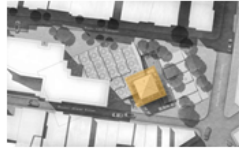

Şekil 3: Janus: the Rapperswil-Jona Museum analiz tablosu (Görseller:URL-10, 2019)

Müze yapısının analiz tablosunu oluşturan değerlendirmeler, tablodaki başlıklara göre şu şekildedir:

- Tasarım yaklaşımı: Çağdaş ek, tarihi alana mevcuttakinden daha farklı bir formda ve öne çıkan bir malzeme ile zıt tasarım yaklaşımı ile eklenmiştir.
- Mekan organizasyonu türü: Yeni ek, komşu olduğu iki yapıyı birbirine bağlayan geçiş elemanı olarak inşa edilmiştir aynı zamanda cephe bütünlemesi de içermektedir.
- Kavramsal kriterler
 - Pragnanz: Yeni ek formu temel şekillerle ifade edilmesi zor olduğundan daha sade algılama isteği oluşturmaktadır ve bu durumda pragnanz mevcuttur.
 - Şekil-zemin: Çağdaş ek, öne çıkan form ve renkte olduğu için şekil olarak algılanırken mevcut doku, arka planda kalıp zemin olarak algılanmaktadır.
- Biçimsel kriterler
 - Ölçek: Ek, eski yapının yüksekliklerini kullandığı için hem eskiye hem de bulunduğu ortama ölçek olarak uygundur.

- Yükseklik: Ek, eklemendiği yapılardan daha kısadır.
- Oran: Yeni ek çatı yüksekliği, eski yapı ile eşittir ve cephe kırılmaları komşu yapıların pencerelerini kapatmayacak şekilde yapıldığından bir oran mevcuttur.
- Malzeme: Mevcut taş malzeme farklılaştırılarak cephede metal kaplama kullanılmıştır.
- Ek yeri: Komşu olduğu iki yapıyı birbirine bağlayan ek, konum olarak dışa eklenmiştir.
- Renk: Mevcut taş renk farklılaştırılarak yapıda sarı renkteki parlak metal kullanılmıştır.
- Silüet: Mevcut dokuya eklenen yeni ek cephede meydana getirdiği değişiklikler ile silüeti değiştirmiştir.
- Görsel yoğunluk: Zıt tasarım yaklaşımı yeni ek, bulunduğu dokuda öne çıkıp odak noktası oluşturduğu için çevresine göre yoğunluk oluşturmuştur.
- Bina hattı: Yeni ek, mevcut yapı sınırlarının dışına çıkmıştır.
- Ritim: Cephe malzemesindeki boşluklar yer yer artıp, yer yer azalarak bir ritim oluşturmuşlardır.
- Yönlenme: Çağdaş ek, en, boy, yükseklik doğrultularında komşu yapılara uygun şekilde paralel olarak eklenmiştir.
- Ayrıntı: Yeni ek, hem malzeme türü ve rengi hem formu hem de diğer tasarım kararları ile çevresi içerisinde bir yoğunluğa sahip olan ayrıntılı yani süslü bir yapıdır.

Tespiti yapılan değerlendirme kriterleri ile oluşturulan analiz bir Türkiye örneği üzerinden Şekil 4'teki gibidir.

ŞEREFİYE SARNICI										Yapı No: 2.13										
Yılı: 2018		Mimar: Cafer Bozkurt		Tasarım yaklaşımı			Mekan Organizasyonu Türü			Kavramsal Kriterler										
Yeri: İstanbul		İşlev: Müze		Görünüş																
Plan		Görünüş																		
				kopyalama	benzeşme	nötr	soyut referans	zıtlık	çatı tamalaması	cephede tamamlanması	geçiş elemanı	sirkülasyon elemanı	saçak elemanı	cephede bitinlenmesi	yakınlık	benzerlik	kapalılık	pragmatizm	devamlılık	şekil-zemin
						●								●					●	●
		Çağdaş Ek ■ Eski Yapı ■		Biçimsel Kriterler																
				Ölçek		Yükseklik		Oran		Malzeme		Ek Yeri / Konumu		Renk						
				uygun	uygun değil	uzun	eşit	kısa	var	yok	aynı	farklı	üst	iç	dış	aynı	benzer	farklı		
				●		●			●		●			●		●		●		
				Silüet		Görsel Yoğunluk		Bina Hattı		Ritim		Yönlenme		Ayrıntı						
				değişen	değişmeyen	az	orta	çok	dış çıkan	eşit	geri olan	var	yok	paralel	aykırı	sade	orta	süslü		
				●			●	●	●		●			●		●		●		

Şekil 4: Şerefiye Sarnıcı analiz tablosu (Görseller: URL-30, 2019)

Çağdaş ek yapısının analiz tablosunu oluşturan değerlendirmeler, tablodaki başlıklara göre şu şekildedir:

- Tasarım yaklaşımı: Mevcut dokuda çevresi ile uyumlu bir şekilde varlığını hissettirmeden eklenen çağdaş ek, cam malzeme ile nötr tasarım yaklaşımında eklenmiştir.
 - Mekan organizasyon türü: Giriş mekanı şeklinde farklı hacimler yaratan çağdaş ek, mekan tamamlaması türündedir.
 - Kavramsal kriterler
 - Devamlılık: Cephedeki çizgisel şekildeki güneş kırıcılar bir süreklilik içerisindedir.
 - Şekil-zemin: Çağdaş ek, mevcut dokuda geçirgenlik sağlayıp ön plana çıkmamaktadır. Bir avlu oluşturan eski doku hacimsel olarak dokuda daha fazla yer ediniş şekli algısı oluştururken ek yapı nötr olması sebebi ile zemin olarak algılanmaktadır.
 - Biçimsel kriterler
 - Ölçek: Ek yapı tarihi yapıdan uzundur fakat çevresi içerisinde ve eskiye göre boyutsal olarak çok heybetli bir hacim oluşturmadığından ölçek olarak uygundur.
 - Yükseklik: Çağdaş ek yükseklik olarak eski yapıdan uzundur.
 - Oran: Plan düzlemine göre köşede şekillenen ek, mevcut akslar kullanılarak sınırlandırılmıştır. Tarihi yapı yüksekliği ile yeni kat yüksekliği oranlanmıştır.
 - Malzeme: Taş yapıya farklı bir malzeme kullanılarak cam malzemeden ek yapılmıştır.
 - Ek yeri: Çağdaş ek, tarihi yapının dış mekanında konumlanmıştır.
 - Renk: Cam malzeme geçirgenlik sağladığından mevcut dokuya benzer renkte olarak nitelendirilmiştir.
 - Silüet: Tarihi dokuya eklenen çağdaş ek, çevresi içerisinde değişiklikler meydana getirip silüeti değiştirmiştir.
 - Görsel yoğunluk: Nötr tasarım olduğu için çok dikkat çekmemekle birlikte hacim olarak varlığını daha net hissettiren çağdaş ek, çevresine göre orta yoğunluktadır.
 - Bina hattı: Çağdaş ek, konumlandığı yere göre bina hattını dışa çıkarmıştır.
 - Ritim: Ek yapının cephesindeki güneş kırıcı hareketliliği bir ritim oluşturmaktadır.
 - Yönlendirme: Zemine paralel yerleşen tarihi yapıya düşeyde yükselen bir ek eklenmesinden dolayı yönlendirme mevcuttur.
 - Ayrıntı: Cephedeki kırıcılar hareketlilik katsa da cam malzeme dengeleyici rol görüp detaylarda sadeliği oluşturduğu için orta dereceli ayrıntıdadır.
- Avrupa'dan ve Türkiye'den birer yapı örneği ile örneklem grubunun analiz ediliş yarıdaki gibidir. Toplamda 30 örnek yapının hepsi bu tablo yöntemi ile analiz edilmiştir. Elde edilen veriler iki örneklem grubunun kendi özelinde bir genel tablo oluşturacak şekilde düzenlenmiştir. Şekil 5 Avrupa örneklerine ait genel analiz tablosu iken Şekil 6 Türkiye örneklerine ait genel analiz tablosudur. Genel analiz tabloları ile örneklerin karşılaştırmalı değerlendirmesi oluşturulmuştur. Bu tablolarda yapıların yoğunluk sağladığı kriterler daha net okunabilmektedir. Çıkarılan sonuçlar genel tablolara bağılı olarak elde edilmiştir. Tablo içerisindeki kısaltılmış şekilde yazılı kriterlerin uzun adları çalışmanın literatür bölümünde yer almaktadır. Tablolardaki yapı numaraları örneklem tanıtım kartı olan Şekil 2'de verilen yapı numaralarına göre eklenmiştir.

Şekil 5: Avrupa örnekleri genel analiz tablosu

Yapı No		1.1	1.2	1.3	1.4	1.5	1.6	1.7	1.8	1.9	1.10	1.11	1.12	1.13	1.14	1.15	
tasarım yaklaşımı	kopyalama																
	benzeşme																
	nötr	•					•	•		•		•		•			
	soyut referans			•	•	•										•	
	zıtlık		•						•		•		•		•		
mekan organizasyon	çatı tam.	•			•		•			•					•		
	cephe tam.				•												
	geçiş elemanı							•	•					•			
	sirkülasyon e.							•				•					
	saçak eleman							•									
kavramsal kriterler	cephe bütün.		•	•		•			•		•		•	•	•	•	
	yakınlık			•									•		•	•	
	benzerlik			•	•	•	•						•			•	
	kapalılık	•	•		•	•		•			•			•	•		
	pragnanz					•		•	•				•	•	•		
biçimsel kriterler	devamlılık	•		•			•	•		•		•	•				
	şekil-zemin	•	•	•	•	•		•	•	•	•	•	•	•	•	•	
	ölç.	uygun	•	•		•		•	•	•	•		•	•	•	•	•
		uygun değil			•		•					•					
	yük.	uzun			•		•					•		•			
		eşit									•				•		
		kısa	•	•		•		•	•	•			•			•	•
	or.	var	•	•		•	•	•		•	•		•	•	•	•	•
		yok			•				•			•					
	miz.	aynı						•									
		farklı	•	•	•	•	•		•	•	•	•	•	•	•	•	•
	ek.yeri	üst	•		•	•	•	•			•	•					
		iç							•				•				
		dış		•					•	•			•	•	•	•	•
	renk	aynı															
		benzer	•		•		•	•	•		•			•	•	•	
		farklı		•		•				•		•	•				•
	sil.	değişen	•	•	•	•	•	•	•	•		•	•	•	•	•	•
		değişmeyen									•						
	g.yoğ.	az	•					•	•		•				•		
orta					•							•			•		
çok			•	•		•			•		•		•			•	
b.hattı	dışa çıkan		•				•	•	•			•	•	•	•	•	
	eşit			•	•	•											
	geri olan	•								•	•						
ritm	var	•		•			•	•	•	•		•	•			•	
	yok		•		•	•					•			•	•		
yön	paralel	•			•	•	•	•	•	•		•			•	•	
	aykırı		•	•							•		•	•			
ayrıntı	sade		•		•			•				•					
	orta	•					•			•				•	•		
	süslü			•		•			•		•		•			•	

No/Yapı Adı	2.1	2.2	2.3	2.4	2.5	2.6	2.7	2.8	2.9	2.10	2.11	2.12	2.13	2.14	2.15	
tasarım yaklaşımı	kopyalama															
	benzeşme				•					•						
	nötr	•	•			•	•	•			•		•			
	soyut referans															
	zıtlık			•					•			•		•	•	
mekan organizasyon	çatı tam.	•		•		•		•				•		•	•	
	cephe tam.	•		•		•		•			•					
	geçiş elemanı															
	sirkülasyon e.															
	saçak eleman									•						
	cephe bütün.		•		•				•				•			
kavramsal kriterler	yakınlık														•	
	benzerlik		•								•					
	kapalılık											•		•	•	
	pragnanz			•										•	•	
	devamlılık		•	•	•	•	•		•	•	•	•	•		•	
	şekil-zemin	•			•	•	•	•	•	•		•	•	•	•	
	uygun	•	•	•	•	•	•	•	•	•	•		•			
biçimsel kriterler	uygun değil											•		•	•	
	uzun		•	•	•	•			•			•	•	•	•	
	yük.	eşit	•						•			•				
		kısa					•	•			•					
	or.	var	•	•	•	•	•	•	•	•	•		•			
		yok										•		•	•	
	miz.	aynı														
		farklı	•	•	•	•	•	•	•	•	•	•	•	•	•	•
	ek.yeri	üst		•	•	•	•		•				•		•	•
		iç	•		•	•			•			•				
		dış					•			•	•	•		•		
	renk	aynı		•							•					
		benzer	•				•	•	•			•		•		
		farklı			•	•			•	•			•		•	•
	sil.	değişen		•	•	•	•	•	•	•		•	•	•	•	•
		değişmeyen	•					•			•					
	g.yoğ.	az	•		•		•	•	•		•					
		orta										•		•		
		çok		•		•				•			•		•	•
	b.hattı	dışa çıkan					•			•	•		•	•	•	•
eşit			•				•		•		•					
geri olan		•		•	•			•								
ritm	var		•	•	•	•			•	•	•	•	•	•	•	
	yok	•					•	•								
yön	paralel	•	•	•	•	•	•	•		•	•	•		•		
	aykırı								•				•		•	
ayrıntı	sade	•					•	•			•					
	orta					•	•			•			•			
	süslü		•	•	•				•			•		•	•	

Şekil 6: Türkiye örnekleri genel analiz tablo

Genel analiz tabloları incelendiğinde Avrupa ve Türkiye örneklem gruplarının analizi yapılan dört başlıkta kendi içerisinde farklılaştığı görülmektedir. Öncelikli olarak tasarım yaklaşımı türü Türkiye örnekleminde nötr yoğunlukta iken Avrupa örneklemini soyut referans ve zıtlık yaklaşımlarının aykırılık oluşturma amacına istinaden zıtlık oluşturmada yoğunlaştığı görülmektedir. Mekan organizasyon türü Türkiye örnekleminde tamamlama, mevcut boşluğu tanımlama alanında yoğunluk göstermişken Avrupa örneklemini bütünleme yeni bir boşluk oluşturma noktasında daha fazladır. Biçimsel kriterler iki örneklem grubunda benzerlik gösterirken kavramsal kriterler adı altında incelenen Gestalt ilkeleri Avrupa örnekleminde daha fazla kullanılmış, Türkiye örneklerinde daha az tespit edilmiştir. Genel tablolardan yola çıkarak farklı örneklem gruplarından yapılar kendi aralarında ya da örneklem gruplarının ikisi arasında değerlendirmeler yapılabilmektedir.

Sonuç

Genel analiz tablolarındaki verilerin karşılaştırmalı değerlendirilmesi ile elde edilen sonuçlar şu şekildedir:

Çağdaş ekler, tarihi çevrede konumlandıkları ve aynı zamanda ait olduğu dönemin teknolojik ve diğer gelişmelerini de yansıttığından tarihsel süreç içerisinde geçmiş ve kendi dönemi arasında bağ kuran tasarımlardır. Bu bağın kurulabilmesi için çağdaş eklerin; malzeme, konstrüksiyon ve farklı teknolojik gelişmeler ile buldukları dönemi yansıtmaları, ek tasarımlardan taşınması beklenen en önemli kriterlerden biridir. Dönemini yansıtmayan çağdaş ek, tarihsel süreç akışında konumlandırılmamaktadır.

Çağdaş ekler, eklemlendikleri dokuya göre şekillendiklerinden keskin çizgilerle sınırlandırılmış tasarım kriterleri olmayıp mevcut tarihi yapı ve dokudan tasarım kararlarını yönlendirici referanslar alabilmektedir. Sınırları çizili tasarım girdilerinin olmaması sebebi ile farklı yönlenelemelere bağlı olarak farklı şekillerde tasarım yapmaya uygun ortamlardır. Çağdaş ekler, yeni ve eskinin diyalektik ilişkisinin temeli oluşturduğu özgün tasarımlardır.

Tarihi çevrelerle ilgili tartışma ortamlarında kopyalama ve zıtlıktan farklılaşarak daha ortada duran ve uyumlu olan nötr tasarım yaklaşım türü, bu tartışmaya tarafsız yaklaşarak sorunu çözümleyen bir tür olması sebebi ile yoğunluklu olarak tercih edilmektedir.

Türkiye’de yapılan çağdaş ek tasarımlarında, tasarım yaklaşımı nötr olmaya yoğunlaşmışken Avrupa’da farklılaşmadaha fazladır. Bu yaklaşımların farklılaştığı noktaya göre söylenebilir ki Avrupa’da yapılan çağdaş ekler, mevcut tarihi doku içerisinde daha ön planda olup, dokudan sıyrılıp, daha net algılanmaktadırlar. Türkiye örnekleri ise mevcut tarihi yapı ve doku içerisinde kaybolan, çevresi ile uyumlu olan ve ön plana çıkıp sıyrılmayan fakat aynı anda kendi özelinde bir ek olduğunu güncel ve çağdaş olduğunu ifade eden yapılar olarak yer edinmişlerdir.

Çağdaş ekler, Avrupa’da daha çok hacimsel eklemeler şeklinde iken Türkiye’de tamamlama boyutunda olup mekan oluşturmaktan ziyade mevcut mekanı tamamlama şeklindedir.

Mekan organizasyon türü, Avrupa’da daha çok farklılaşmakta iken Türkiye kültür yapıları çatı ve cephe tamamlaması gibi belirli işlevlere yönelik olarak yoğunlaşmaktadır.

Çağdaş ekler, mekânsal ihtiyaçlara göre şekillenmekte olup bu ihtiyaçlar genellikle ek yeri olarak mevcut yapının dışında ve üstünde olacak şekilde yoğunlaşmıştır.

Ek yeri ve bina hattı silüetle ilgili önemli kriterler olup silüetin değişmesinde en etkili olan mekânsal kararlardır.

Avrupa ve Türkiye’de bina hattı dışa çıkma noktasında benzer yoğunluk göstermiş olup çağdaş ekler, yapının plan ve görünüş düzlemlerinde yeni bir hareketlilik oluşturarak yapının yeni sınırlarını belirlemektedir.

Zıtlık tasarım yaklaşımı ile oluşturulan yapılar daha çok odak noktası olma etkisi gösterip çevrelerine göre daha yoğun bir algı oluşturmaktadırlar.

Malzeme ve renk farklılığı çağdaş eklerin tarihi yapıdan sıyrılıp çağdaş olduğunun okunmasını en kolaylaştırıcı kriterlerdir. Türkiye örnekleminin tamamı Avrupa örnekleminin 1’i hariç tüm örneklem grubu bu noktada ortak bir tutum sergileyip eklemlenen yapıdan farklılaşmışlardır.

Çevresine göre bir odak noktası oluşturması istenen çağdaş ekler, daha ayrıntılı tasarlanıp, detaylar artırılarak çevresinde görsel yoğunluk oluşturulabilmektedir.

Ek yapının, eklemlendiği yapı ile kurduğu ilişkiye bağlı olarak ya da kendi özelinde oluşturduğu algısal kriterler çağdaş ekin okunabilirliğini arttırmaktadır.

Zıt tasarım yaklaşımına sahip çağdaş ek yapı elemanları ile farklı şekillerde algısal gruplandırılmalar oluşturup daha ön plana çıkabilmekte iken nötr tasarım yaklaşımdaki bir yapı yine taşıdığı algısal kriterler ile bulunduğu çevre içerisinde eriyip daha uyumlu bir algı oluşturmaktadır.

İşlevsel ve estetik bir problem olan çağdaş ek, algısal yönünün kaliteli bir şekilde tasarlanması ile mevcut sorunları çözüme kavuşturmaktadır.

Avrupa örnekleri, Türkiye örneklerine göre Gestalt ilkeleri ile zihnin algılama yönünü farklı şekillerde daha çok harekete geçirdiği için algısal çeşitliliği daha fazladır.

Bu değerlendirmeler tespiti yapılan kültür yapıları ile ilgili olup farklı yapı grubu türünde değişkenlik gösterebilmektedir.

Kaynakça

- Ahunbay, Z., 1996. **Tarihi Çevre Koruma ve Restorasyon**, YEM Yayın, İstanbul, 172 s.
- Akçura, N., 1979. *Panel: Tarihsel Çevre Korumasının Pratik Yönleri ve Gerekli Uzmanlıklar*, Mimarlık Dergisi, 158, 26.
- Chitty, G. ve Baker, D., 1999, **Managing Historic Sites and Buildings**, Routledge, London, 7-8.
- D.A.H.P., 2011. **Sustainability and Historic Preservation**, Washington, 1.
- Erkartal, P. Ö., Özüer, M. O., 2016. *Tarihi Dokuyu Taklit Etme/Yok Sayma, FillInTheBlanks*, Fener- Balat Workshop, İstanbul, 145-155
- Feilden, B. M., 1982. **Conservation of Historic Buildings**, Architectural Press, Oxford, 3.
- Kıray, M. T., Karaman Ö. Y., *Tarihi Yapıların Dokuların Yenilenme Sürecinde Çağdaş Cephe ve Çatı Elemanları Kullanımı*, 3. Ulusal Çatı ve Cephe Sempozyumu, Bildiri 8
- Koçarslan, P., 2010. *Tarihi Kent Merkezlerinde Yeni Çatı Eklerinin İstanbul ve Viyana Kentlerinde İrdelenmesi*, Yüksek Lisans Tezi, Y.T.Ü., Fen Bilimleri Enstitüsü, İstanbul.
- Kuban, D., 2000. **Tarihi Çevre Korumanın Mimarlık Boyutu**, YEM Yayınları, İstanbul, 207 s.
- Payne, D., 2013. *Charleston Contradictions a Case Study of Historic Preservation Theories and Policies*, Doctor of Philosophy Planning, Design and the Built Environment, Clemson University, Clemson.
- Sudi, W. M., 2003. *New Buildings in Old Settings- Conservation and Development in the City*, TUSNAD Conference, pp.114-121.
- Şahin, M., 2011. *Bir Yanılsama Ek*, Mimarlık Dergisi, 359.
- Üstüncök, O., 1979. *Panel: Tarihsel Çevre Korumasının Pratik Yönleri ve Gerekli Uzmanlıklar*, Mimarlık Dergisi, 158, pp.21-22.
- Zeren, M. T., 2010. **Tarihi Çevrede Yeni Ek ve Yeni Yapı Olgusu**, Yalın Yayıncılık, İstanbul, 90 s.
- URL-1, <https://planning.dc.gov/sites/default/files/dc/sites/op/publication/attachments/DC%20Additions%20Reformatted.pdf>, 2018.
- URL-2, <http://www.psikolojisozlugu.com/law-of-pragnanz-pragnanz-yasasi>, 2019.
- URL-3, <http://lebriz.com/pages/lis.aspx?lang=TR§ionID=6&articleID=633&bhcp=1>, 2019.
- URL-4, <https://www.archdaily.com/3840/extension-and-renovation-of-the-ljubljana-city-museum-ofis-arhitekti>, 2019.
- URL-5, <https://xxi.com.tr/i/kolumba-muzesi-apacik-varolus>, 2019.
- URL-6, <https://www.dezeen.com/2011/06/17/moritzburg-museum-extension-by-niento-sobejano-arquitectos/>, 2019.
- URL-7, <http://antonialowinteriors.com/caixaforum-madrid-herzog-de-meuron-modern-extension>, 2019.
- URL-8, <https://www.archdaily.com/230941/coverage-of-archaeological-ruins-of-the-abbey-of-st-maurice-savioz-fabrizzi-architectes>, 2019.

- URL-9, https://www.archdaily.com/251389/conventdesantfrancesc?ad_medium=gallery, 2019.
- URL-10, <https://architizer.com/projects/janus/>, 2019.
- URL-11, <https://www.archdaily.com/269125/national-maritime-museum-dok-architecten>, 2019.
- URL-12, <https://www.archdaily.com/458073/museumdefundatiebiermanhenketarchitecten>, 2019.
- URL-13, <http://www.premiorestauro.it/documents/69803/247180/Tavole+LDA.pdf/09c19f74-c8ba-45f8-8767-4d5376a41797>, 2019.
- URL-14, <https://www.arch2o.com/mariehoj-cultural-centre-sophus-sobye-architects/#!>, 2019.
- URL-15, <https://www.archdaily.com/907668/media-library-and-cantonal-archivesofvalais-meier-plus-associés-architectes>, 2019.
- URL-16, https://www.dezeen.com/2017/06/28/alaamandalevetevavictoriaalbertmuseumexhibitionroadquartercourtyardgallerylondon/?li_source=LI&li_medium=bottom_block_1, 2019.
- URL-17, <https://www.archdaily.com/910982/newvisitorcenterofclunymuseumbernard-desmoulin-architecte>, 2019.
- URL-18, <https://www.gadarchitecture.com/tr/esma-sultan->, 2019.
- URL-19, <https://www.arkitektuel.com/santralistanbul/>, 2019.
- URL-20, <https://www.gadarchitecture.com/tr/borusan-muzik-ve-sanat-merkezi>. 25 Şubat 2019
- URL-21, <http://mo.org.tr/ulusalsergi/index.cfm?sayfa=YD-KKR>, 2019.
- URL-22, <http://www.turizmhaberleri.com/haberayrinti.asp?ID=33794>, 2019.
- URL-23, http://mo.org.tr/ulusalsergi/index.cfm?sayfa=YDK_TCDD, 2019.
- URL-24, <http://www.arkiv.com.tr/proje/beyazit-devletkutuphanesirenovasyonprojesi/7257>, 2019.
- URL-25, <http://www.izmirtarih.com.tr/articles/agora-koruma-gelistirme-veyasatmaprojesi/>. 22 Şubat 2019
- URL-26, <http://www.arkiv.com.tr/proje/agu-sumer-kampusu-itfaiye-binasii-restorasyon-ve-yeniden-islevlendirme-projesi/8860>, 2019.
- URL-27, <http://www.arkitera.com/proje/9093/bogaziciuniversitesigozlukekazisirastirma-merkezi>, 2019.
- URL-28, <https://www.teget.com/mezdanladiyalog/>, 2019.
- URL-29, <http://arkeofili.com/gobeklitepe-en-sonunda-ziyarete-acildi/>, 2019.
- URL-30, <http://www.arkiv.com.tr/proje/serefiye-sarnici-girisyapisi/9351?lang=en>, 2019.
- URL-31, <http://www.aktuelarkeoloji.com.tr/zeugma-antik-kenti>, 2019.
- URL-32, <http://www.arkiv.com.tr/proje/antalyanekropolalanimodernsanatlarmuzesi/3920>, 2019.